

RESEARCH ARTICLE

There Is A Difference Between Translation And Interpretation

Muslimbek Yuldoshev

Honored Cultural Worker of Uzbekistan, Associate Professor at JOKU, Tashkent, Uzbekistan

VOLUME: Special Issue 2026

PAGE: 136-139

Copyright © 2026 European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, this is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 4.0 International License. Licensed under Creative Commons License a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

The present article examines the distinctive features of poetic translation, the challenges involved in interpreting poetry, and the complexities of rendering it into another language. Special attention is devoted to the poems of Shavkat Rahmon - an eminent poet, translator, and Honored Cultural Figure of Uzbekistan and to the translator's skill in conveying the aesthetic, semantic, and rhythmic nuances of the poet's works into the Turkish language.

KEY WORDS

Poetic language, rhyme, syllable, versification, syllabic meter, source text, poetic translation, poem with figurative meaning.

INTRODUCTION

Таржимон – тушунган нарсасини бошқа тилга ўгиради. Тушунмаса, ўз она тилида ёзилган мисраларни англамас бегона тилга қандай ўгирсин?! Насрий асар бўлсаку, бир нав. Аммо шеърият тили жуда нозик. “Айланма” деймизми, “бурама” деймизми? “Коса остида ним коса”си бор, “шама” ва “ишораси” бор тил бу шеърият тили.

Бу оддий сўзлар билан таърифлангандаги фикрлар. Аммо адабиётшунослиқда ҳар бир ижодий услубнинг ўз таърифи бор. Агар насрий асар эркин ёзилаверса, шеъриятда шакл бор, чегара бор, усул ва санок, қофия, туроқ деган бир қанча мажбуриятлар бор. Ўшаларга риоя қилинмаса, шеър шеърга ўхшамайди. Куйчанлик шеъриятнинг асл мақсади бўлса, айнан ўша куйчанлик йўқотилади. Масалан, ғазални олайлик. Ҳар бир сатри бир ўлчам, бир хил бўғинли бўлади. Ғазал икки сатр, бир байтдан иборат бўлади. Уч сатрли ғазал бўлмайди. Икки ярим сатрлиси ҳам бўлмайди. Агар бир сатрдан ошса, унда иккала сатри ҳам ошиши керак ва у энди мастахзод кўринишига ўтади.

Бармоқ шеърларни олайлик. Шеър тўрт сатр бўлади. Ҳар сатри бир хил бўғинли ё оралатиб икки хил бўғинли бўлиши мумкин. Беш сатр, олти сатр ва унданам кўпроқ

бўлиши мумкин. Лекин бу шеърнинг бошқа бандларида ҳам шундай бўлиши керак. А. Ориповнинг “Ўзбекистон” шеърини ўргансак, ҳар бир сатр тўққиз бўғин, ҳар бир банди ўн мисра қилиб тузилган. Шеър то охиригача 15 банднинг ҳар бирида шу бир хил ҳисобни қайтаради. Биз шу қонуниятга ўрганганмиз.

Миртемир домланинг “Ўзбекистон” шеърини ҳам бир кўриб чиқамиз. Мисраси ўн бир бўғин, олти сатрдан иборат битта банд. Аммо охириги мисра беш бўғинли “Ўзбекистонсан” сўзидан иборат. Бу ҳам то шеър охиригача шундай ҳисобда келади. Фафур Фулом, Ҳамид Олимжонларнинг сочма қолип шеърларини айтмаса, ҳамма шоирларнинг бор шеърий ижоди шу қонуниятга бўйсунди.

Мутахассис таржимон бир неча юз бетлик романларни осон таржима қила олиши мумкин. Бироқ саккиз-ўн икки мисрали шеърни таржима қилиш учун жуда кўп машаққат чекиши аниқ. Ўзи бошқа тилда айтилганда ифода этиладиган маънони берувчи битта сўзни топиш мушкул. Аксари аслиятдаги бир сўз бошқа тилда бир неча сўздан иборат жумлага дуч келади. Агар битта сўзда айтса бўладиганини топсанг бўғинлари мос тушмайди. Шеърда

ўлчовлар талай. Сиққиклик билан бирга нафислик бор. Бу одатий тилда, ҳамма тушунадиган қилиб ёзилган шеърлар таржимасида шундай. Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Муҳаммад Юсуф шеърлари каби.

Шавкат Раҳмон ижодида, анъанавий шу каби шеърлардан ташқари, яна шундай шеърларни учратиш мумкинки, улар ҳеч қандай санокқа тўғри келмайди. На сатрларда, на сатрлар орасиё ва на мисралар ҳисобида. Юқоридаги каби аниқ арифметик ўлчамларга бўйсунувчи шеърларни ёдлаш ва ижро қилиш сўз усталари, сухандонлар ва актёрлар учун осон. Бундай асарларни таржима қилиш ҳам осонроқ. Фикрни илғаб олсангиз бўлди. Аммо арифметикага ҳам, математикага ҳам бўйсунмайдиганларини ёдлаш жуда мушкул. Актёрнинг ички “қулоғи” кўникма ҳосил қилган ритми, усулни эшитмайди. Мисралар тизилиши керак бўлган қонуният ўзгаргани сабаб. Менимча бунда шаърларни таржимаси ҳам осон кечмайди. Шу тўғайли ҳам то шу кунгача бирор мард таржимон уларга қўл урмаган бўлса керак.

Нодиражон, Шоиражон,

танам қимир этмайди,

олис-олис воҳалардан

тоғларимни чақиринг,

осмон тўла ҳаволар

фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон,

танам қимир этмайди,

кўзимда бир томчи ёш,

сойлар ювса кетмайди.

Нодиражон, Шоиражон,

танам қимир этмайди,

пешонамнинг шўридан

бино бўлган бу дарё...

осмон тўла ҳаволар

фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон,

танам қимир этмайди,

боринг, қорли тоғларга:

бир шоир ётибди, денг

Худонинг ҳовлисида...

Осмон тўла ҳаволар

фақат менга етмайди...

Шавкат Раҳмоннинг ушбу шеърини мен санокқа ҳам солиб ўтирмайман. Илло, ҳаммаси ўзи кўриниб турибди. Мен фақат диққатингизни бир неча сатрларда баён қилинган фикрларни қандай тушуниш керак, таржимон бу шеърни ўзга тилга кўчирар экан, оёғини қаерга қўйиб турса бўлади, нимага суяниб турса экан, чунки бу мисраларнинг ўзи муаллақ мисраларку... демокчиман холос.

“...тоғларимни чақиринг...”, “...пешонамнинг шўридан бино бўлган бу дарё...” (қайси дарё?), “...бир шоир ётибди денг, Худонинг ҳовлисида...(?)” мана шу каби гап, жумла, бирикмаларни қандай тушуниб, қандай таржима қилсин? Сўзнику таржима қилар. Ваҳоланки, шоирнинг ижодида бундай ишоралар, истиоралар ва икки-уч “шўнғиб чиқиш” да ҳам тушунилиши қийин бўлган ФИКР ни қандай таржима қилсин?

Биз таржимон Хайрулла Ҳамидовнинг ўзбек халқининг суюкли шоири Шавкат Раҳмон шеърларини турк тилига қандай ўгирганлиги ҳақида гапирганимизда шу жиҳатларга эътибор қаратишимиз лозим ва таржималарга холис баҳо бериб, унга кенг йўл очишимиз керак бўлади. Ана шундагина шоирнинг кўплаб асарларини турк тилига ўгирилишида муваффақият кўришимиз мумкин бўлади.

Шавкат Раҳмон шеърлари ўзи асл кўринишда яъни ўзбек тилида ҳам ўзбек китобхони тарафидан қийин тушунилади, дедик. Боиси устознинг шеърга қарашли бошқа ўзбек шоирларникига мутлақо ўхшамайди. Қофиялари кўз ва қулоқ ўрганган сўзлар шодаси эмас, аксинча, сиз кутмаган сўзлардан ясалган. Шеър мисралари ҳам эркин-ихтиёрий – бўғинлари турлича. Синчиклаб қарасанг, Румийнинг иси келиб тургандай. “Маснавийи маънавий” даги каби қолиплари борлигини

сезасиз. Фикр аниқ-тиниқ баён қилиниши керак бўлган жойда, уни қофияга ҳам солиб ўтирмайди. Сўзларни эмас, фикрни бирламчи ўринда тутати!

Мен Шавкат Раҳмонни ўз шеърлари билан эмас, буни қарангки, испан шоири Федерико Гарсиа Лорка шеърлари орқали таниганман. Биз, бўлажак актёрлар, диплом спектаклимизга Лорканинг “Қонли тўй” фожиасини сахналаштирганмиз. Ўшанда Лоркани ҳали ҳеч ким таржима қилмаган эди. Раҳбаримиз Лола Хўжаеванинг босими билан бир нечта шеърларини ўзимиз таржима қилганмиз. Шунақа қийин, шундай оғир. Таржима ҳам, шеърларни руҳияти ҳам. Асар якунидаги фожиалар оҳангида. Ўқитувчимиз Исоқтой Жуманов билан яхшигина “терлаган” эдик. Орадан йиллар ўтиб, Лорканинг шеърлари таржима қилиниб, китоб бўлиб чиққанида, бу оташин ва илгарилари ўхшаши топилмаган шеърларни ким таржима қилган экан, деб Шавкат Раҳмонни таниганман. Синчиклаб ўрганганимда ўшанда Шавкат аканинг таржималари ҳам ўз ижодидаги шеърларга ўхшаш эканини ўзим учун “кашф” қилганман.

Шавкат Раҳмон ижодида ўзбекларнинг ҳаммаси ҳам тушунолмайдиган “сув ости кечим”лари бор. Ишоралар, шамалар билан ёзади у. Бир эмас, қайта-қайта ўқилганда тушуниладиган тағмаъноли шеърлар. Унга алоҳида созланиш керак. Бундай шеърларни қандай таржима қилиш мумкин бўлади? Гўё бу ерда бир шеърда икки шеър яшириндай. Аввал оддий сўзларини тушуниш, кейин маъноларини териб чиқиш керак бўлади. Шундан сўнггина ягона бир қолип-шаклга солиш мумкин. Қанча масъулият, нечоғлиқ шахд керак бўлади бу учун. Хайрулла Ҳамидовдан ҳеч ким бу шеърларни таржима қилишни сўрамаган, вазифа бермаган. Шахсий иштиёқ, ўз ташаббуси ва ички ишончи даъватига кўра турк тилига ўгирган. Шавкат Раҳмонни таржима қилишда кимдир биринчи бўлиши керак эдику! Ўша биринчи – Хайрулла Ҳамидов бўлди.

Тонг очар кўзларин эриниб,

севинчдан йиғлайди қиёқлар,

чечаклар жилмаяр севиниб,

шамолда чўмилар гиёҳлар.

Ўйноқи шуълалар – болалар

жимгина тарқалар сайҳонга,

ўргимчак тўқийди толалар,

хонқизи боради меҳмонга.

Қурбақа варақлар баёзин,

гулдан бол сўради арилар,

чигиртка қайрайди овозин,

парвозда ниначи – парилар.

Чумоли, меҳнаткаш чумоли,

қуйинма, атрофга бир қара —

майсалар, оҳ, қандай ҳумоли,

дунёни қилма кўп масҳара.

Шоирнинг ушбу шеърда қаҳрамон кўп. Бақаяо ниначи, арию хонқизи... Фақат чумоли ҳеч нарсага парво қилмай, бошини меҳнатдан кўтармай ғимирлайди. Илло, у қуёшдан ҳам олдин туради. У тинмайди, дам олмайди. Унинг ухлашига ҳам шубҳам бор. Хайрулла Ҳамидов ҳам мана шу чумоли сингари тинимсиз изланади. Ўзбекчани туркчага, туркчани ўзбек тилига ўгиради. Ҳар икки халққа ҳам яхшилик, эзгулик илинади.

Юқоридаги шеърни Хайрулла Ҳамидов турк тилига қуйидагича ўгирган:

Tanyeri üşenip göz açar,

sevinçle ağlıyor kamışlar,

çiçekler gülümser sevinçle,

rüzgarla yıkanır bitkiler.

Oynak ışınlar – çocuklar

sessizce dağılır çayıra,

örümcekler örer ağını,

Hankızı¹ yol alır mihmana.

Kurbağa karıştırır kitabı,

çiçekten süzer bal arılar,

¹ *Hankızı* – uğur böceği.

çekirge ayarlar sesini,

uçuşur yusufçuk – periler.

Karınca, çalışkan karınca,

üzülme, etrafa baksana,

çimenler, ne güzel hümalı,

dalga geçme sen dünyayla.

Филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси Хайрулла Ҳамидовнинг саъй-ҳаракатлари билан ўзбекнинг Шавкат Раҳмондай чўнг шоирининг асл шеърлари турк тилига таржима қилиниши, уч денгиз орасидаги сеҳрли диёр шеърпарастрлари учун қувончли бир алоҳида ҳодиса бўлади деб ўйлаймиз. Ва яна умид қиламизки, ушбу таржималар мутолааси Шавкат Раҳмон шахси, ижодий услуби, фикр баёнининг мутлақо ўхшаши йўқлигини таниш борасидаги илк учрашув бўлди.

Хайрулла Ҳамидов яна бошқа таржимонларни ҳам рағбатлантирган ҳолда туйқус бир ижодий тўлқин кучи билан қолган шеърларини ҳам турк тилига ўгириб, янада мукамал бир тўғлам кўринишида тақдим қилишларини кутиб қоламиз.

Чумоли бу ибрат тимсоли. Барча халқлар адабиётида иштирок этувчи меҳнат кишиси образи, “прототипи”. Онгли одам шу тимсолдан қувват олиб, ҳаётини мазмун ва моҳиятга ўрайди. Хайрулла Ҳамидов талабаларга дарс берувчи муаллим, истеъдодли шогирдлар етиштираётган устоздир. У бутун аъмоли билан уларга ибрат. Илмда ҳам, таржимада ҳам.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar:

Şevket Rahman. Seçme Şiirler (*Tercüman: Hayrullah Hamidov*). – Taşkent, TDŞÜ: – 2025. – 96 s.

Rahmon Shavkat. Saylanma. “Sharq” NMK Bosh tahririyati. – Toshkent. 1997. Jamoatchi muharrirlar: Nabijon Boqiy, Asqar Mahkam. – 215 b. www.z'youz.com kutubxonasi.

Rahmon Shavkat. Ochiq kunlar: She'rlar. – Toshkent: Adabiyot ve san'at nashriyoti, 1984. – 72 b.